

Cumali Ünalı ve “İhya” Anahtar Kavramı

“Gönlümüz özsuynun kaynağı dağ, merhaba!”

Kendini Yusuf Gören,”Kükürt”.

Okur olarak, büyük şiirin bize yansıması nedir?

Okuduğumuzda, aklımızda beliren ismi teyit etmek için dönüp kapağa baktığımız, ya da öbür odada açık kalmış televizyonda sunucu okuyunca, beri odada bizim “Allah Allah! ...’in şiirini mi okuyor?” diye merak ettiğimiz şiir midir?

Ölçü buysa hemen söylemeliyim: Bir Ramazan günü, hafız, mukabelede helak olmuş kavimlerin serencamını kıraat ederken, okunan ayetin Semud şiirine yansımalarını aradığım vakidir; Semud toplumuyla günümüz insanı arasında eşitlikler, kadim zamanların toplumsal sapmalarıyla günümüz insanının ahvali arasında benzerlikler aradığım, bulunan ortak yanların çağdaş şiir diline nasıl yansıyabileceği üstüne kafa yordüğüm da...

-1-

1988 yılının yaz bitimine doğru olmalı...

Merhum Hacı Cuma amcanın kat karşılığı Halil Soran’a verdiği arsının üzerinde artık yükselmiş olan Oymak apartmanının, ilk sıralarda sıvası bile yapılmamış bir dairesine el koyup (!) ‘oda’mız ilan etmişiz. Urfa yerel ağzında, evin monoton havasından gına gelmiş ahbapların muayyen günlerde sohbetten müzik meşk etmeye kadar, erkek erkeğe icra edilen bir dizi etkinlik için bir araya geldiği ortak ev anlamına gelen ‘oda’da, biz akşamları sabahın ilk saatlerine kadar süren satranç maçları, güncel konularda fikir teatisi, siyaset tahlilleri, edebi sohbetler yapıyoruz. Yapıyoruz dedim ama biz gençler, özellikle ben, sadece dinliyoruz. Konuşanlar, abi-hoca durumundaki Halil Soran, Mehmet Oymak, belediye başkanı olmasından dolayı odaya çok az gelmek durumunda olan İbrahim Halil Çelik, bazen Adil Saraç...

Bu sohbetlerin gençler üzerinde ufuk açıcı etkisi olduğunu anlamamız için, üstünden yıllar geçmesi gerekiyormuş. Bu sohbetlerin medrese usulü diz dize eğitime benzer bir işlev gördüğünü, dediğim gibi, yıllar sonra anladık.

Odamız farklı işlere sahne oluyordu. Söz gelimi tanıdıklardan iki kişi arasında çözülemeyen bir mesele varsa, istişare yoluyla çözülmeye çalışılırdı. Kavgalı iki tarafın arasına barış grubu olarak girildiği de olmuştu.

Odamızın bir işlevi de dışarıdan gelen misafir ağabeyleri ağırlamaktı. Bir vesileyle Urfa’ya yolu düşmüş siyaset ya da edebiyat dünyasına mensup ağabeyleri bir gece odamızda konuk ediyor, çiğköfte, kafayaf (künefe) ikramında bulunuyor, demli çaylar eşliğinde çoğunca güneşin ilk ışıklarına kadar süren sohbetler yapıyoruz.

O günlerde yirmili yaşların ilk yıllarında olan biz gençler, bugün altmışlı yaşlara merdiven dayamış durumdayız. Yani üç aşağı beş yukarı, üzerinden kırka yakın bir rakamla ifade edilebilecek zaman geçmiş. Bu yüzden odamızda kimleri ağırladığımızı isim isim hatırlamak müşkül, ama oldukça fazla sayıda olmalı. Hatırladıklarım Erdem Bayazıt, Akif İnan, M. Cemal Çiftçigüzeli... Bu yılın Haziran ayında vefat eden Ahmet Tekdal da konuk olmuş muydu odamıza? Büyük bir ihtimalle... Dönemin Konya Büyükşehir Belediye Başkanı Halil Ürün? O da öyle...

Odamıza konuk olan en renkli isim sanırım Cumali Ünalı Hasannebioğlu’ydu. O sırada başbakanın baş müşaviriydi. O gün Urfa’ya gelip bir gece de kalan, kabinede önemli bir bakanlığı da yürüten, rahmetli Turgut Özal’ın kardeşi, yine rahmetli Yusuf Bozkurt Özal’la beraber, o da gelmişti. Fırsatını bulunca da siyasetçi, bürokrat kalabalığını bırakıp İbrahim Halil Çelik, Halil Soran, Mehmet Oymak, Adil Saraç gibi dostlarının bulunduğu odamıza atmıştı kendisini. (Aşiretinin, Urfa’da mukim koluna mensup akrabaları da var mıydı o gece?) Gelir gelmez de yüksek sesi, aynı tondaki kahkahaları ve art arda patlattığı esprileriyle hakim olmuştu ortama. Oldukça acı olan çiğköfte lokmasını, ayrıca, zehir zemberek isot tabağına banıp yemesi, isotun acılığını bilenlerin tüylerini diken diken ettiğinden eminim.

*Şair Yazar

Söylenen hemen her sözden bir espri üreten, te-laffuz edilen hemen her son kelimeye kafiye dü-şüren, cıvıl cıvıl, deyim yerindeyse kabına sığma-yan, girdiği her topluluğu, her sohbeti peşinden sürükleyen bir hava bırakmıştı odamızda. Zaman geçtikçe gençler gayet samimi şekilde “Cumali abi” demeye, bakan Özal’ın Urfa’da olmasından dolayı ilerleyen saatlerde odaya gelebilmiş olan başkan Çelik bile “Şair-Müşavir” diye kafiye düşürmeye başlamıştı.

Gençlerden (gıyaben) tanıyan bir bendim sanı-rım; başta Maveria, Aylık Dergi gibi yayınlardaki şiir ve yazılarından tanıyordum. Abone olduğum (ve min gayr-i haddin arada bir şiirlerimin yayınlan-dığı), dönemin bu iki popüler dergisinin yanında düzenli olarak takip edemediğim, arkadaşlarda rastlayınca baktığım Dergah, Düşünce, Deneme gibi dergilerde şiirlerinden ve yazılarından, bende bir bildik portre oluşmuştu. İslami cenahın dikkat-le takip edilen isimlerinden olduğunu biliyordum.

Geç saatte kalabalık bir grupta götürüp kalacağı Harran Oteline bıraktık. Eve dönünce, o günden aklımda kalan her şeyi yazdığım, sonradan taşın-malardan ve düzensiz yapımdan dolayı büyük kıs-mı ortadan kaybolan defter(ler)ime ne yazdım, ha-tırlamıyorum, ama şöyle bir şey olabilir:

“Bu kalabalık hayatı ve oldukça hengameli yapısı-na rağmen Semud’u nasıl yazabilmiş?”

Cumali Ünal’dının o gece bizde bıraktığı izleni-min, yaptığı işten dolayı içinde bulunduğu ortama karşı yaşadığı bir patlamadan mı kaynaklandığı, yoksa mizacının¹ mı böyle taşkın bir yapıda olduğu

1 Günlük hayatta çok sık karıştırdığımızı bildiğim mizaç, karakter ve kişilik kavramlarının, birbirleriyle yakın alakaları mevcut olmakla beraber, aynı şeyler olmadığını belirtmem gerekiyor. Doğuştan itibaren hücrelerde mevcut bulunan kalıtsal tepki tarzı olarak tanımlayabileceğimiz mizaç, daha ileri yaşlarda oluşan karakter ve kişiliğin oluşmasında da, belirleyiciliği daha törpülenmiş olarak varlığını sürdürür; ancak kişinin davranışları bu aşamalarda karakter ve daha sonra kişiliğin yönetimindedir. Freud ve psikanalizin diğer büyük isimlerinin bu konuda yazdıklarına başvurmak yer ve konu özelinden dolayı kafa karıştırıcılığına yol açacağından, bu üç kavramın birbirinden farklılıklarını konu alan, psikiyatri uzmanı Dr. Sabri Burhanoglu’nun in-ternette de bulunabilen kısa ama açıklayıcı “Mizaç, Karakter ve Kişilik Kavramları” başlıklı makalesini referans göstermek yararlı olur: <https://www.sabriburhanoglu.com/mizac-karakter-ve-kisilik-kavramlari#:~:text=Bu%20a%C3%A7%20dan%20hastal%C4%B1klar%C4%B1%20g%C3%B6zetmek%20psikiyatride,%2C%20yarad%C4%B1%C4%B1%C5%9F%2C%20huy%20anlam%C4%B1nda%20kullan%C4%B1-maktad%C4%B1r.&text=Karakter%2C%20C3%A7ocu%C4%9Fun%20b%C3%BCy%C3%BCrken%20kulland%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20savunma,%C3%A7evresel%20etkilere%20adaptasyonunun%20bir%20sonucudur>.

Bu yazı boyunca mizaç sözcüğü, Dr. Burhanoglu’nun sözü geçen ma-kalesindeki değerlendirme doğrultusunda, fitrat, huy, yaratılış, tabiat anlamında kullanılmaktadır.

konusu zaman zaman aklıma gelmiştir. Mizaca bağlamayı ben hep daha uygun bulmuşum.

Anlatılır: Lise öğrencileri sıra kapaklarına Se-mud’dan dizeler kazırmış. Öğretmenleri görüp kı-zınca siler, bir zaman sonra tekrar kazırlarmış. Şiir, Aylık Dergi’nin Şiir Özel Sayısı’nda yayınlanınca, İslamcı düşüncenin en önemli beyinlerinden bir abinin, o sırada Malatya’da bulunan şaire mektup yazıp “Bu şiiri okuyunca benim atlayıp Malatya’ya gelmem lazımdı.

Kusura bakma, gelemiyorum, ama iyi bil ki bu şiir, bütün Türkiye’nin atlayıp Malatya’ya, seni ziya-rete gelmesini gerektiren kıratla bir şiirdir” dediği-ni de biliyorum.

Üniversiteli gençlerin, Ünal’dının şiirlerini ka-setlere okuyup, o zamanların epeyi yaygın müzik dinleme cihazı olan walkmanlarının pili tükenesiye dinledikleri de anlatılır.

-2-

Birisini, ürettiklerini didiklemeden salt övmenin, değerlendirme yazılarında, yazara büyük kolaylık-lar sağladığını biliyorum. Bu anekdotları anlatmak-taki maksadım bu değil, şu: Kapitalizm, toplumu ve insanı her anlamda kuşatıp yavaş yavaş öğütmeden önce, şiirin doğal bir yeri vardı (o) hayatımızda. Tefekkürden aşka, yemekten mezar taşlarına tarih düşürmeye, doğan çocuktan mevsimlere kadar, şiir, hayatımıza akabilecek çok fazla kanal bulabi-liyordu (“Ölüm Bile Aşkile”). Bu da insanlar ara-sı ilişkilere, tabiatla irtibatımıza ister istemez şiire koşut ve şiir kıvamında bir naiflik, bir duyarlılık ka-zandırılıyordu. Şiir hayatımızdaydı yani...

Şimdi şiir hayatımızda yok. Kapitalizm (ya da modernite denen şey), (o) hayatı ve (o) insanı de-ğiştirince, (o) şiir muhatapsız kaldı; tabanını-kitle-sini kaybetti.

Her şey değişince şiirin de değişmesi kaçınılmaz-dı. Değişmek de yetmiyordu. Kapitalizmin (mo-dernitenin) amansız saldırılarına maruz kalmadan önce, şiir, nasıl ki topluma sızabilecek mecralar bu-labilmenin yanında, toplum etiği, yaşam standardı ve dinamizmiyle de iç içe bir ilişki içinde idiyse, yeni dönemde de okurla (toplumla) böyle bir or-ganik bağlam kurulabilmeliydi. Yeni şiir, kuramını oluştururken, yeni toplumun ahlakını belirleyen, yaşam standardını, dinamizmini sağlayan ilkeleri ve organizmayı oluşturabilmeliydi. Şiirle toplum

arasında koşut bir dinamizmin yaşanmasının şartları var edilmeliydi.

Ancak malum sebeplerden dolayı böyle olmadı. 1923'te ülkede siyasal rejimin değişmesiyle beraber yer yer Çin'deki kültür devrimini bile aratacak bir ayrıç açıldı.² Eskinin, değişen yeni koşullara göre yaşamasının sınırları 'tecdid', 'ihya' ve 'islah' kavramları çerçevesinde tutulması gerekirken, 'tebdil' sözcüğüne uygun olarak, geçmişle en küçük bağın kalmaması koşuluyla 'tebeddül' edildi, hatta bunun aksi eğilime girenler (özellikle 1923'ten itibaren) en ağır yaptırımlara tabi tutuldu.

Tebdilin vazettiği umdeleri tüm kesimlerden önce kabullenen, hatta yapılanlarla yetinmeyip daha fazlası için gönüllü olarak önerilerde bulunan, yol gösteren, yapılanları canla başla destekleyen entelijensiyanın en önemli parçası durumundaki şiir şubesi, geçmişle tüm bağlarını koparmaktan, 'öz geçmiş'i yerine, formda ve içerikte Fransız, İngiliz, İspanyol, Yunan şiirini esas almaktan, yok saymaktan, geçmişe küfür derecesinde hakaret etmekten geri durmadı.³⁻⁴

-3-

Bugün artık ülkenin şiir damarları arasında müstakil ve en umut veren çizgi haline gelmiş olan

2 Bu değişimin siyasal rejime dönüşmesinin tarihi 1923 olmakla beraber, toplumsal sınıfların ayrı yönlerde evrilmesi ile münevverle halk arasındaki makasın açılmaya başlamasını belirlemek için XVIII. Yüzyıla, III. Selim'e kadar (cülusu 7 Nisan 1789) gitmek gerekir. Münevverle halk arasındaki makasın açılmaya başlamasını, aynı zamanda, şiirin hayatımızdan çekilmeye başlamasının miladı olarak da anlamak gerekir.

3 Batı şiirinden yararlanmanın uzun vadede şiirimize olumlu anlamda mı, olumsuz anlamda mı katkısı olmuştur? Elbette ki olumlu anlamda da büyük katkısı olmuştur. Bu tecrübe, en çok daha sonra gelecek olan, geleneğin üstüne yeni bir şey katmak düşüncesindeki İslamcı şiirin işine yaramış; şiirin ufku ve imkanları genişlemiştir. Burada tartışılan, bu değil. Birincil kaynakların terk edilmesi (terk yerinde bir sözcük değil aslında. Doğrusu, olayı düşmanlık kelimesiyle nitelemektir) ve bunun yerine taklitçi kaynakların ikame edilmesidir. Bu ikamenin sonunda da halkla şiir arasındaki makas, bir daha neredeyse kapanması imkansız ölçüde açılmıştır.

4 Tespitlerimizi tek düze bir çizgi olarak düşünmemek lazım, tabii ki... Sezai Karakoç'a kadar Mehmet Akif merhum ve Necip Fazıl'ı bu yabancı-ikameci çizgiye dahil etmemek gerekiyor. Ancak bu iki ismin de şiir terekkesinin, söylene gelenin aksine, ideolojik yakınlıktan öte, 1950'lerin ortasından itibaren dergi sayfalarında görünmeye başlayan Sezai Karakoç ve akabinde 60'ların sonundan günümüze kadar gelen İslamcı şiire çok fazla bir katkısı olmamıştır. Mehmet Akif, şiirini, İslamcı dünya görüşünün deklarasyonu olarak istimal etmiş, Necip Fazıl ise ilk sıralarda batılı bir Mistisizmin ürünü olan metafizik meseleleri son derece franşesk bir tarzda işlemiştir. (Bana göre buradan sözünü ettiğim ihyacı, islahçı, tecditçi şiire ulaşmak daha olasıydı.) İkinci dönemde ise Sakarya Türküsü. Zindandan Mehmet'e Mektup gibi şiirlerle sloganik, militan bir çizgide yol almıştır.

İslamcı şiir, düşünce, tarih tasavvuru ve ideolojik planda varlığını geleneksel dini duyarlılığın yanında, Mehmet Akif'le beraber Necip Fazıl ve (kısmen) muhafazakar sağla⁵ bir türlü kesilmemiş olan temasına borçluyken, yeni ve çağdaş imkanlardan yararlanan bir şiir durumuna gelmesini Sezai Karakoç'a borçludur.

Sezai Karakoç, ideolojik olarak değil ama, o dönemde yeni şiirin öncüsü durumundaki, batıdaki her türlü yeniliklerin izleyicisi, uygulayıcısı olan sol-seküler şiir çevrelerinde gözlerini açar. Fiziksel olarak da yakın ilişki içinde olduğu İkinci Yeni çevresiyle beraber batı şiirinin tecrübesinin ve hali hazırdaki teknik arayışlarının yanına, aile yapısı ve yetiştirilme tarzından dolayı doğal müktesebatı olan doğu-İslami şiir ve kültürünü katarak ortaya daha önce görülmemiş özgün ve büyük bir şiir çıkarmıştır.⁶

Karakoç, açtığı çığırdan gelen İslamcı şairlere dönemin lisanı haliyle şunu söylemiştir:

"Yönetimlerin ve onların kültür-sanat politikalarının ve ülkedeki insan-şiir anlayışlarının, şiir-insanı getirdiği nokta ortada: Okursuz bir şiir ve şiirsiz bir toplum, son derece mutsuz ve bedbaht bir insan. Sorun, sadece bundan da ibaret değil. Dünyanın değişen koşulları, insanı ve dünyayı değiştirmiştir/değiştirmektedir. Müslüman olarak, geldiğimiz yeri ve bu değişimdeki konumumuzu son derece dikkatli bir şekilde belirlemeliyiz. İnandığımız ve savunduğumuz ideoloji, ABD ve Avrupada intihara mahkûm edilmiş depresif in-

5 Gerek ideolojik, gerek kültürel ve gerekse de siyasi anlamda, İslamcı çizginin muhafazakar sağla, başlangıcından günümüze kafar olan sorunlu (ama belki de Türkiye şartlarında biraz da zorunlu) ilişkisi, aslında henüz tatmin edici şekilde bilimsel araştırmalara konu olmuş değildir. Kuramsal olarak, birbirinden apayrı sosyal manzumeler olan biri devrimci, diğeri statik kimliğe sahip olan bu iki çizginin sosyolojik ve ideolojik tahlillerinin, araştırmacılara, özellikle günümüz sorunlarını kavramada yardımcı olacak çok farklı veriler sunacağını düşünüyorum.

(Birkaç gün önce, internet üzerinde yaptığımız bir sohbette, Cumali Ünal'dı'ya, geçmişte neden İslamcı bir partiden değil de muhafazakar sağ bir partiden belediye başkanı adayı olmasını sormuştum. Ünal'dının verdiği cevap, bana İdris Küçükömer'in "Türkiye'de, sol sağdır, sağ da soldur" şeklindeki ünlü tespiti hatırlatmış, epeyi de düşündürmüştü: "Siyaset, ideolojik bir iş değil. Oraya hiç takılma. O şiirimin çok dışında. Ayrıca bazı radikal İslamcılar '... Partisi bizi aday gösterse biz de (o partiden aday) oluruz demişti. Hiç önemsemiyorum. (Sağ ve İslamcı partilerin bir kısmını isim isim sayarak) zerre kadar önemi yok. Birbirlerinin aynısı. Aslolan şairin benliği, kişiliği, kimliği" demişti.

6 Sezai Karakoç'un bu özgün çizgisini 'Sezai Karakoç Uzamı' şeklinde kavramsallaştırmış, beş yıl önce Ankara'da bu başlık altında bir çalışmaya da başlamış, ancak tamamlamamıştım. Kapsamlı notlarının halen yazı planında olduğu bu çalışmayı, umarım, bir gün tamamlama fırsatı bulurum.

sana da, Prag'da tankların altında ezilen yüzlerce mazluma da kayıtsız kalmamayı gerekli görür. "Bu bizdendir, bu bizden değildir" diye bir ayırıma da gidemeyiz. Böyle bir ayırıma gittiğimiz takdirde, savunduğumuz değerlerle ters düşmenin yanında, dışımızdakilere bir şeyler söyleme, bir şeyler sunma iddiamızı da yitiririz. Bu, içine kapanan, bu nedenle de giderek eriyen bir topluluk olarak yok oluşa götürür bizi. Ne insanın bin bir yanından bir yanına hitap eden yaklaşımlarla, ne hece ölçüleriyle, ne aruz kalıplarıyla, ne de sınırlı sayıdaki şiirsel öğelerle, hedef kitlesi bu kadar büyük ve çeşitli olan bir insan ve şiir retoriğini kuramayız. Şu kadar bin yıllık insanlık tarihinin düşünsel ve sanatsal birikimi, mirası; bu birikime, bu mirasa doğulu ve Müslüman olarak yaptığımız katkıya gözlerimizi kapatmadan, reddi mirasa gitmeden kendimizle yüzleşmeliyiz. Bu yüzleşmenin, bu ameliyenin sonunda kuracağımız şiir dili, kuracağımız fikri söylemin de dilidir. Şiirde de, fikri söylemde de, "Doğuluyuz" diye durağan bir kimlik ve şiir yapısını, "Müslümanız" diye de, doğruluğu çoğunca sadece bizden menkul durağan bir gerçekliği savunamayız ve peşinden gidemeyiz. Köklerimiz doğulu, evet, ama biz aynı zamanda batılıyız. Şiirimizin ve düşünsel söylemimizin doğuyu da, batıyı da kucaklaması ve sahiplenmesi lazım."

Karakoç'un yazılarıyla ve şiir pratiğiyle açtığı bu çığırdan, bir süre sonra, önceleri Büyük Doğu, Diriliş, daha sonra Edebiyat ve Maveria gibi onlarca dergide, yüzlerle ifade edilebilecek sayıda şair sökün etti. Cumali Ünalı Hasannebioğlu, Sezai Karakoç'un açtığı bu çığırdan gelen, nitelik ve nicelik anlamında o günlerden bugünlere kalabilmiş ve yarına da söyleyecek sözü olan, dikkate değer birkaç şairden biridir.

-4-

Geçmişte tuttuğum notları hatırlamaya çalışıyorum; zaman denen değirmende öğütülmeden kışmen kurtulabilmiş defter parçalarına bakıyorum, 'Cumali Ünalı'nın şiirini kavrayabilmenin koşulları nelerdir?' sorusunun cevabını arıyorum.

İnternet sohbetlerimizden birinde, kişiliğiyle şiirinin birbiriyle tutarsızlığa düşmeyen bir bütünlük taşıdığını söylemişti. Söylemek istedikleriyle aynı anlama mı gelir, bilmiyorum ama Ünalı'nın daha önce de sözünü ettiğim mizacının yol açtığı

bir özellik, hayatını ve şiirini birbirine okuma kılavuzu, birbirinin izleği haline getirmiştir: 'İhya' sözcüğü, reel hayatta ve şiirde Ünalı'yı kavramanın anahtarı durumundadır.

Önce ihya sözcüğünün Ünalı'nın hayatındaki somut karşılığını bulmaya çalışalım:

Doğu ve Güneydoğu kökenli herkesin hayatında aşiret gerçeği bir yanıyla vardır. Kadim zamanların oldukça işlevsel bir örgütlenme tipi olan aşiret olgusunun bilimsel ve güncel yanlarını konu alan akademik/akademya dışı yazılı çok büyük bir literatür kütüphanelerde yer aldığı için, konuya daha fazla girmeden sadece bir noktaya değinmek istiyorum: Merkezi devletin olmadığı, ya da zayıf olduğu dönemlerde çevrenin tasallutundan korunmaya yönelik etkili bir savunma örgütlenme biçimi olan aşiret olgusu, merkezi devletlerin güçlenmesi ile zayıflamaya, çözülmeye başlamıştır. Ulus devletlerin ortaya çıkmasıyla, yönetim erki, yönetime ortak otorite istemediği için bu örgütlenmelerin dağılmasını, öngörmenin ötesinde özellikle istemişlerdir. İslam düşüncesinde de, varlığı yadsınmamakla beraber aşirete-kabileye dayalı örgütlenme biçimleri sosyal ve hukuksal tasniflere, uygulamalara esas alınmamıştır. Çağdaş İslamcılık paradigmasının öncüleri de aşiret olgusundan uzak durmuşlardır. Varoluş gerekçesini uzun zamandır yitirmiş olan aşiretler, kayıt dışı bir gücü ifade ettikleri için, taşıdıkları risk potansiyelinden dolayı bu örgütlenme biçiminin etkilerinden uzak durmayı da gerekli kılmaktadır.

Ulus devlet modellerinde, aşiretler, otoritenin bölünmesine yol açtıkları için olumsuz olarak değerlendirildikleri halde, bir ulus devlet olan ülkemizde, pratikte aşiretlere hep sıcak bakılmıştır. Seçimlerde oy deposu olarak bakılan aşiretler, devlete yönelik tehlikeler karşısında paramiliter güç olarak istimal edilmişlerdir. Gücünü aşiretten alan bazı figürlerin mafyatik ilişkileri, ülkenin batısında yaşayan insanlar için farklı ve ilginç karşılanacağı hesap edilerek çekilmiş doğulu insanların uçuk-uyduruk hayatlarının anlatıldığı filmler ve diziler hemen her gün medyada yer aldığı için, aşiret olayı ülkemizde artık doğal karşılanmaya başlanmıştır. (Batıda, Güneydoğulu olduğumuzu öğrenen insanların "Abi sen de aşiret misin?" şeklindeki safiyane sorularına muhatap olduğumuz sıklıkla görülmüştür.)

Cumali Ünalı, bölgenin en büyük aşiretlerinden

birine mensuptur. Aşiretin yaşadığı iki ülkeden (Türkiye ve Suriye) sadece ülkemizde onbeş ile ya-
yılmış üç milyon gibi bir nüfusa sahip olduğunu,
şairin kurulmasına önyak olduğu aşiretin en bü-
yük organizasyonu olan platformun basına yansı-
yan faaliyetlerinden öğreniyoruz.

Ünaldı, aşiretinden söz ederken övündüğünü
saklamaz, aşiretinden “bizim büyük ailemiz” diye
söz eder. Sohbetlerde verdiği bilgilerden, mensup
olduğu aşiretin geçmişini 1400'lere kadar araştırdı-
ğını anlıyoruz. Yönetiminde olduğu aşiret platfor-
munun hedeflerini ve faaliyetlerini anlatırken son
derece heyecanlandığını görmemek imkansız. Al-
lah geçinden versin, ölümünden sonra kitaplarını,
memleketi Malatya'da bulunan İnönü Üniversitesi-
ne, sahip olduğu mal varlığını ise 'Büyük Ailesi'ne
bırakacağını söyler.

Bu yazının başlarında sözünü ettiğimiz coşkulu
mizacının yönelimlerinden bir tanesinin tezahürü
olarak değerlendirebileceğimiz aşirete bağlılık ol-
gusu, Cumali Ünaldı'nın daha ileri aşamalarda ka-
rakterinin ve onun bir üst düzeyinde kişiliğinin⁷

⁷ Burhanoglu, söz konusu makalede karakter için “Çocuğun
büyürken kullandığı savunma mekanizmalarının, endojen (hücre
veya sistem içinden gelen –HKB) mizaç eğilimlerine ve çevresel
etkilere adaptasyonunun bir sonucudur. Karakterin kalıtımı daha
zayıftır ve sosyo-kültürel öğrenmeden ılımlı düzeyde etkilenir.
Karakter çocukluktan erişkinliğe adım adım olgunlaşır. Bu olgun-
laşma önceki mizaç örüntüleri ve sosyokültürel eğitimle doğrusal
bir ilişki içerisinde değildir. Karakter istemli amaçlar ve tutumlar
çerçevesinde verilen yanıtlardır” der. Kişilik içinse “Yapısal etkenler,
gelişimsel etkenler ve toplumsal deneyimlerden kaynağını alan, bi-
reyin kendine özgü yaşam tarzı ve uyum modellerini belirleyen, içe
sindirilmiş düşünüş, duyuş ve davranış kalıpları olarak tanımlan-
mıştır. Uzun bir zaman süresince kişiyi bir varlık olarak oluşturan,
tanımlayan ve diğerlerinden ayırt eden özelliklerdir” belirlemesini
yapar. Burhanoglu'nun bu belirlemelerine göre şöyle bir hiyerarşik
sıralama yapmak mümkün görünmektedir:

Mizaç, insanın hücrelerinde kodlanmış kalıtsal tepki tarzı iken,
karakter, bu tepki tarzının zaman içinde edinilen bilgi, tecrübe ve
'çevresel etkiler' tarafından törpülenmiş ve çevreyle uyumlu
hale getirilmiş olma durumudur. Kişilik ise karakter haline
gelmiş mizacın, kişinin başkalarından farklı bir bireye evrilmiş
son aşamasıdır. Burhanoglu'nun belirlemelerini Cumali Ünaldı ör-
neğine tatbik ettiğimizde şöyle bir özetleme yapabiliriz:

Hücrelerinde bulunan aşirete bağlılığın kalıtım kodlarıyla karakter
aşamasına gelen Ünaldı, bu bağlılığın (belki de günümüzde aşiret
kavramını tekrar diriltmeye çalışmanın sosyolojik gerçekliğinin zemi-
nini kaybettiğini ve bunda ısrar etmenin) ilgili bölümde anlattığımız
olumsuzluklara kaçınılmaz şekilde yol açacağı saikiyle (Burhanog-
lu'nun ifadesiyle 'endojen mizaç eğilimlerine ve çevresel etkilere
adaptasyon'), 'karakter istemli amaçlar ve tutumlar çerçevesinde
yanıt' vermiştir. Bu da Ünaldı'yı, kadim zamanlarda savunma ama-
cıyla ortaya çıkmış, ama günümüzde sosyolojik açıdan varlık gerek-
çesini kaybetmiş aşiret kavramı karşısında muhyi (ihya edici) konu-
muna taşımıştır. Kişilik aşamasında, Ünaldı artık ihya ameliyesinin
zeminini oturtmuş, koşullarını belirlemiş (Üç milyon nüfusa sahip
ve farklı coğrafyalara yayılmış olan aşiretin çeşitli platform ve der-
nekler yoluyla bir araya gelmelerini sağlamış, kurduğu ve kuracağı
yardım ve 'tasadduk' organizasyonlarıyla) 'büyük aile'sinin yoksul

başat bir parçası haline gelmiş ve (7) numaralı refe-
rans notunda izah etmeye çalıştığımız gibi şairi aşi-
ret kavramının 'ihya edicisi' durumuna getirmiştir.

-5-

Kişilik olarak, psiko-sosyal eleştiri (ki ben sosyal
bireyci eleştiri diyorum) çerçevesinde ihya kav-
ramıyla portresini çizmeye çalıştığımız Cumali
Ünaldı, şiir poetikasını oluşturup bu çerçevede şi-
irlerini ete kemiğe büründürürken de bu 'muhyi'
vasfının belirleyiciliği altındadır; ama şiirde bu,
sadece kendi çabasından kaynaklanmamakta-
dır. İçinde yer aldığı İslamcı şiir çizgisinin temel
dönüşüm damarı olan ihya kavramı, Ünaldı'nın
muhyi kişiliğiyle tevafuk etmiş ve Cumali Ünaldı
şiiri ortaya çıkmıştır.

Biraz daha açarsak:

Yukarıda, 1923'te siyasal sistemin ülkede zorbaca
dayatmalarla özgün kaynakların yerine yabancı
kaynakları ikame etmesinin, kültür/sanat/şiir ada-
cıklarıyla okur-halk arasında büyüye gelen uçu-
rumu kapanmaz hale getirdiğine değinmiştim.
1950'den sonra siyasal koşulların görece iyileşme-
siyle, Sezai Karakoç'ta görülen modern ama özgün
değerlere de sırt çevirmeyen şiir çizgisi, mevcut şiir
damarları arasında giderek daha fazla fark edilme-
ye ve karşılık bulmaya başlamıştır. Önceleri Necip
Fazıl'ın Büyük Doğu'su ile Karakoç'un Diriliş'inde
tek tük görülmeye başlayan bazı isimler Edebiyat
ve ardından Maveria dergilerini çıkarmaya başladı-
lar. Nuri Pakdil, Mehmet Akif İnan, Erdem Baya-
zıt, A. Cahit Zarifoğlu, Rasim Özdenören, Alaad-
din Özdenören gibi isimler, bu dergilerde, ülkedeki
şiir anlayışını (ve ideolojik tercihleri) iki yönlü bir
müdahaleye tabi tutmuş olan ürünler yayınlamaya
başladı.⁸

üyelerinin ekonomik ve sosyal sorunlarına karşı tasarladığı çözüm
mekanizmalarını harekete geçirmiştir. İnternet görüşmelerimizde
hedeflerini üç madde şeklinde şöyle açıklar: 1- Bin kıza burs
verip okutmak, 2- Yoksul ailelerin kadınlarına iş kurmak, 3-
Kan davası denilen belayı bitirmek. Bu aşamada, Cumali
Ünaldı Hasannebioğlu adı geçtiğinde, diğer bireylerden ayırt edici
özellikleri aklı gelen, “şair, ... aşiretinin ihya edicisi” gibi kimliklerle
hemen fark edilen bir kişilik inşa edilmiştir.

⁸ Bu sıralamada şiir dışındaki alanlarda ürün yayınlayanların adları,
aynı düşünce ve duyarlılıkla yazdıkları hikâye, roman, deneme, ince-
leme, günlük vb. ürünlerin, yeni şiir çizgisinin düşünsel temellerinin
pekışmesinde oynadıkları önemli rol dolayısıyla zikredilmiştir. Söz
gelimi Nuri Pakdil hemen her kitabıyla bu yeni çizginin ideolojik
altyapısını doldurmaya çalışmış, Rasim Özdenören, hikâye ve de-
nemeleriyle bu alanda çok ciddi bir katkı sağlamıştır. Meseleye bu
zaviyeden bakılınca, bu anlayışla şiir dışında ürün yayınlayanların
İslamcı şiir çizgisinin sağlam temellere oturmasındaki emeklerinin
şairlerden daha az olmadığı görülecektir.

Bu müdahale, bir yanıyla muhafazakâr-sağ şiire yönelikti. İslamcı şiir bu müdahaleyle, değişen dünya, değişen insan ve değişen koşullar karşısında, teknik ve teorik planda statik bir çizgide durmanın sadra şifa bir menzile vordırmayacağını idrak edildiğini göstermiş ve İslamcı düşüncenin, yakın motifler taşısa da temelde kendinden olmayan ideolojik tercihlerden müstakil bir kültür-sanat örgüsünü kurmuştur.

Müdahalenin ikinci yönü ise seküler-solun tekelindeki modern şiire yönelikti. Yeni çizgi, modern şiiri seküler kesimin ideolojik sapmalarından arındırılmış, işe yarar olanaklarıyla İslamcı duyarlığın dili haline dönüştüre bilmiştir. Bunun da şiirde yapılmış bir 'ihya' eylemiyle aynı anlama geldiğini belirtmem gerek var mı? İlgili bölümde ve özellikle (7) numaralı referans notunda açıklamaya çalıştığımız aşiret olgusunun, Cumali Ünal'da ihya edici kişiliğe dönüşmesi gibi, sözünü ettiğimiz müdahaleler de İslamcı şairleri şiirin ihya edicileri-

ne dönüştürmüştür. Ya da şöyle diyebiliriz: İslamcı şiir özünde bir kültürel/sanatsal ihya hareketidir. Bu bağlam içerisinde, özelde Cumali Ünal'da için de rahatlıkla şöyle bir genelleme yapabiliriz:

Cumali Ünal'dın şiiri, muhyi kişiliğin ihya hareketiyle tevafuk ederek ortaya çıkardığı, yarının şiirine izlenice olacak bir şiirdir.

*

Sonlandırırken, İslamcı şiir ve Cumali Ünal'da Hasannebioğlu'nun ihya kavramıyla ilişkisi, görüldüğü gibi genelde kültür/sanat, özelde ise klasik dönemlerden günümüze şiir maceramızın hayati derecede önemli sorunları üzerine kafa yormayı gerektirdiğini belirtmem gerekiyor. Takdir edilir ki bu da bir makalenin sınırlarını çok aşacak kapasitede bir çalışmanın konusu olabilir. Bu konunun, geleceğin bilim adamlarının ilgisine mazhar olacağı umuduyla Cumali Ünal'da ustaya uzun, sağlıklı ve verimli bir ömür diliyorum.

